

Životopis

Josef Jílek se narodil 19. října 1908 ve vesnici Výheň do rodiny Františka Jílka a jeho manželky Marie. Ve vsi se mluvilo česky, byla vzdálena sotva 10 kilometrů severně od jihočeského okresního města Kaplice, ve kterém žili převážně lidé hovořící německy. Rodné jméno matky – Ročná – může obyvatelům Freistadtu připomínat známou podnikatelskou rodinu Rotschne. Vzdálená příbuznost by tu skutečně mohla existovat.

Malý „Jouzínek“, jak Josefu Jílkovi familiárně říkali, byl pokřtěn již druhý den po narození, tedy 20. října 1908 v Kaplici.

Stejně jako dnes existovaly tehdy ve městě dva historické stánky Boží: velký kostel svatých Petra a Pavla, tenkrát nazývaný také „německý“, a malý kostel sv. Floriána. Ten byl v důsledku národnostního konfliktu vyhrazen pro česky mluvící věřící především z okolních vesnic kaplické farnosti. Katolíci, kteří se definovali jako němečtí, vyhrožovali, že dostanou-li českého faráře, přestoupí k protestantské církvi. S novým, dvojjazyčným farářem Franzem Schütznerem se tato národnostně vyhrocená situace začala pomalu mírnit. Schützner dlouho působil v Kaplici jako děkan, a dokonce tu byl starostou (1937-1938). Zemřel v roce 1957 v Rožmberku.

Josef Jílek začal chodit do školy v nedalekém Rozpoutí, to bylo ještě za Rakouska-Uherska, v mladé Československé republice absolvoval v letech 1919-1927 české gymnázium v Českých Budějovicích. Bylo založeno teprve 1868 navzdory odporu tamní německé politické reprezentace, a to díky podpoře biskupa Jana Valeriána Jirsíka, jehož moto „Bůh, církev, vlast“ se stalo pro mnohé absolventy tohoto gymnázia určující pro jejich další životní pouť. Jílek vyrůstal v českém vlasteneckém duchu, hovořil vedle své mateřštiny také výborně německy a ovládal i francouzštinu. (Proto mohl později, poté co byl v srpnu 1942 zatčen, poskytovat duchovní podporu svým spoluvězňům, jejichž mateřský jazyk byl románský.)

Jílek byl dobrý žák, jeho jemná hezká tvář vzbuzovala sympatie. Působil dojmem tichého vážného mladíka, dovedl však být i veselým společníkem. Hrál na housle a na tahací harmoniku, také rád a dobře tancoval. O prázdninách pomáhal doma v hospodářství i na poli.

Po maturitě ještě nebylo jasné, co bude Josef Jílek dále dělat. Pro řádné studium chyběly doma peníze a na kněžskou dráhu a s ní spojené povinnosti pohlížel „Jouzínek“ s úctou, až bázní. Následující studium teologie (finančně dostupnější) ale potvrdilo jeho vnitřní přesvědčení založené na křesťanských hodnotách. Dne 5. června 1932 byl budějovickým biskupem dr. Šimonem Bártou (1864-1940) vysvěcen na jáhna a již 12. června slavil v Kaplici svou primici. Tato první mše svatá nebyla výjimečně sloužena v českém kostele sv. Floriána, nýbrž ve větším kostele sv. Petra a Pavla, protože menší kostel nemohl pojmout takové množství věřících, kteří se jí chtěli zúčastnit.

První týdny po primici byl Josef Jílek činný jako kněz v nedaleké Věžovaté Pláni, jazykově smíšené vesnici.

Počínaje podzimem roku 1932 působil Josef Jílek v Prachaticích, v jazykově smíšeném šumavském městě, kde se spolu s děkanem Timrem starali o věřící. Někteří z nich žili na vzdálenějších místech, a proto si dokonce pořídil motorku.

V rámci svého tříletého pobytu v Prachaticích, kde byl v postavení kaplana a byl jako Čech uznáván i německy hovořícími věřícími, absolvoval Jílek v Praze základní vojenský výcvik. Ten probíhal většinou v nemocnici, v níž byl spolu s ostatními kněžími duchovním pastýřem vojákům. Důraz byl kladen na vlastenectví, jehož neodmyslitelným projevem bylo bránit vlast. Kontakty zde navázané pravděpodobně sehrály významnou roli i později, když se Jílek zapojil do odboje proti nacistickému režimu.

Koncem roku 1935 byl ustanoven farářem v obci Kunžak nacházející se pouhých 20 kilometrů severně od oblasti Waldviertel (nedaleko Oldříše, rodiště kaplického dvojjazyčného faráře a Jílkova dobrého známého, Franze Schütznera). V září 1938 byl přeložen do Katovic u Strakonic.

Ve svém novém působišti udržoval dobré ekumenické styky s Antonínem Pírkem, místním duchovním československé církve husitské.

Jílek působil také jako katecheta. Mimo jiné učil náboženství syna přednosta stanice, evangelíka Milana Kazdu, který později jako režisér natočil roku 2001 o Josefu Jílkovi jedinečný filmový dokument s názvem „Statečný kněz“.

Stopy Jílkova odboje

V červenci 1939, těsně před vypuknutím války, se konala letní pouť v Podsrpu u Strakonic a při této příležitosti se Josef Jílek seznámil s novým ředitelem strakonické nemocnice doktorem Karlem Hradeckým, který tam byl přeložen z Prahy.

Pocházel z hluboce věřící rodiny ze Světlé nad Sázavou, města přesně na půl cesty mezi Prahou a Brnem. Byl stejně oddaný svému povolání a víře jako Josef Jílek.

Od samého počátku si vzájemně důvěřovali. Když byl doktor Hradecký v roce 1941 požádán o spolupráci styčnou osobou významné české protinacistické odbojové organizace ÚVOD, respektive její plzeňské pobočky, vznikla účinně propojená skupina, kterou tvořili doktor Hradecký, páter Josef Jílek a okresní policejní ředitel ze Strakonic Felix Peřka.

Společně pomáhali zraněným, ukrývali pronásledované, zajišťovali jim nové identity, pomáhali jim při útěku a udržovali kontakty s dalšími odbojovými skupinami se zaměřením na strakonickou zbrojovku a pravděpodobně i na železničáře. Jedním z Jílkových úkolů bylo v případě potřeby

vystavit křestní listy, které mohly zachránit život. Tato ilegální činnost trvala asi rok a vyvíjela se překvapivě dobře. V průběhu tzv. heydrichiády však byli Dr. Hradecký i Josef Jílek počátkem srpna 1942 zatčeni a intenzivně vyslýcháni. (Heydrichiáda – šlo o nacistickou represii, která probíhala po úspěšném atentátu na zastupujícího „říšského protektora“ Reinharda Heydricha 27. května 1942 v Praze. Během ní byly mj. vyhlazeny obce Lidice a Ležáky, popraveny stovky podezřelých osob a více než dva tisíce lidí zavlčeny do koncentračních táborů).

Policejní ředitel Peřka byl již předtím převezen do Prahy a v obavách ze zatčení a výsledků spáchal 9. srpna 1942 sebevraždu ještě dříve, než mohl být donucen prozradit své kolegy. Dr. Hradecký byl odsouzen k trestu smrti a 7. září 1943 popraven.

Odsouzení a poprava

Dne 7. února 1944 byl Josef Jílek Zemským soudem v Dráždanech odsouzen „pouze“ ke třem letům odnětí svobody a třem letům ztráty občanských práv. Na začátku května 1944 byl převezen do Berlína. Nejvyšší říšský prokurátor „lidového soudu“ však podal proti prvoinstančnímu rozsudku dovolání. Dne 1. června 1944 se pod vedením Rolanda Freislera konal odvolací proces, který skončil pro Josefa Jílka rozsudkem smrti.

Protože věznice v Berlíně-Plötzensee byla bombardováním poškozena, byl Jílek převezen do vězení v Brandenburgu, kde v té době mezi přibližně 3 600 vězni pobývalo 300 až 400 odsouzených k trestu smrti. Zde, na stejném místě, kde byl 9. srpna 1943 popraven hornorakouský sedlák Franz Jägerstätter (z důvodů svědomí odmítl sloužit v nacistické armádě), skončil 20. dubna 1945 i pozemský život Josefa Jílka.

Oba a mnozí další zemřeli s přesvědčením, že udělali správnou věc. Oba by bývali mohli po válce vykonat ještě mnoho dobrého. Je naší povinností připomínat si jejich odkaz. Ctěme je a nedovolme zloduchu, který pohrdá životem a ničí svobodu, aby získal převahu!

Slovo závěrem

Tento článek může být začátkem historického bádání o dalších jihočeských kněžích s vazbou na Horní Rakousko, kteří se podobným způsobem statečně postavili zlu. Někteří přežili. Na většinu z nich se zapomnělo: zmiňme alespoň Ignaze Kühmayera z Velkého Stradova nedaleko Kaplice, p. Engelmara Unzeitiga (faráře ve Zvonkové), Franze Reinische (faráře na Kvildě, popraveného 21. 8. 1942), Tezelina Jaksche (opata ve Vyšším Brodě), Petrusa Dolzera (faráře ve Frymburku), Quirina Ludwiga Pinnera (faráře v Omlenici), Pia Gocknera (faráře v Rychnově nad Malší), Josefa Liedla (faráře v Cetvinách), Franze Schütznera (děkana a starostu v Kaplici), Rudolfa Wastla (faráře v Benešově nad Černou), Josefa Singera (faráře v Malontech) nebo Franze Czotschera (faráře v Pohoří, který se stýkal také s farářem Bernhardem Feichtingerem v Sandlu, jenž byl v úzkém kontaktu se členy odbojové skupiny „Nové svobodné Rakousko“).

Děkujeme organizátorům Hornorakouské pamětní knihy, kteří uveřejněním tohoto příspěvku dali podnět k dalšímu výzkumu role odboje v církvi v Horním Rakousku a jižních Čechách.

Za pohnutku pro emisi známek České pošty na počest Josefa Jílka patří dík Radku Gálisovi!

Použitá literatura a prameny:

Čížek, Jan; Peřka ml., Felix; Janoušek, Hroznata: Aby národ žil. Třebíč: ArcaJiMfa, 1996.

Janoušek, Opraem, Hroznata František: Světlá památka a odkaz pátera Josefa Jílka. Staré Město pod Landštejnem: Dauphin, 2008.

Kohoutí kříž / 's Hohnakreiz. Šumavské ozvěny / Des Waldes Widerhall. [online]. [cit. 2025-04-25]. Dostupné z: <https://kohoutikriz.org>. (m.j. vyhledávací dotaz „Teisinger“, „Unzeitig“, „Reinisch“, „Dolzer“, „Pinner“, „Gockner“, „Liedl“ a „Singer“).

Kühmayer, Ignaz: Auferstehung. Erinnerungen eines zum Tode Verurteilten, geschrieben den Bedrängten zum Troste. Wien: Wiener Dom-Verlag 1947.

Pospíšil Josef, MUDr. Karel Hradecký, čsl. škpt. Zdravotnické služby, primář v.v. okresní nemocnice ve Strakonicih za 2. světové války umučený, nedatováno.

Pustějovský, Otfid: Christlicher Widerstand gegen die NS-Herrschaft in den Böhmischen Ländern. Münster, 2009.

Steinmaßl, Franz: Hakenkreuz im Hügelland. Grünbach/Fr., 1988.

Tecelin Jaksch. [online]. [cit. 2025-04-25]. Dostupné z: https://www.klastervyssibrod.cz/_d/01/struct/Lebensbeschreibung-von-Tezelin-Jaksch.pdf.

Valasek, Emil: Der Kampf gegen die Priester im Sudetenland 1938-1945. Königstein, 2003.

Osobní rozhovory autora s Rudolfem Wagnerem (Sandl), Ferdinandem Vydrou ml. (Včelná u Českých Budějovic), oba již zemřeli, a Willi Sonnbergerem, Linec (Benešov n. Černou).

Autor: Bernhard Riepl, Kaplice, Duben 2025, překlad a spolupráce Helga Grimmová, Jitka Motejzíková